

πίπτει ἅμα τῷ κελύσματι τοῦ ἀρχηγοῦ τῆς συνοδείας. Τὸ σύνθημα κάτω (down), ἐπαναλαμβάνεται ἀπανταχόθεν δις κατὰ λεπτόν τῆς ὥρας περίπου. Δεικνύει δὲ τὴν ταχύτητα τῆς αὐξήσεως τῆς σιδηρᾶς γραμμῆς, διότι ἐκάστη ράβδος κάμνει τὸν σιδηρόδρομον τοῦ Εἰρηνικοῦ νὰ μεγαλύνῃ κατὰ 4 μέτρα.

» Ἄμα αἱ νέαι ράβδοι τοποθετηθῶσι προχωρεῖ τὸ βαγόνιον ἕως εἰς τὸ ἄκρον καὶ ἐκεῖ ἐπαναλαμβάνεται ἡ αὐτὴ ἐργασία, χωρὶς νὰ περιμενῶσι νὰ προσηλωθῶσι αἱ ράβδοι. Εἰς τὴν προσήλωσιν καταγίνονται ἄλλα τάγματα ἐργατῶν, ὅπισθεν ἐρχόμενα, καὶ οἰνοεῖ ἐπισφραγίζοντα τὴν ὑπὸ τοῦ ἀτμοῦ κατὰκτησιν ταύτην τῆς ἀμερικανικῆς χώρας. Τότε ἀρχίζει τις ν' ἀπαντᾷ τὰς ἀπεράντους ἐκείνας συνοδείας τὰς φορτωμένας μὲ ξύλα, μὲ ράβδους, μὲ παντὸς εἶδους ὑλικόν. Αὕτη εἶνε τρόπος τινὰ ἡ ἐφοδρεῖα τῆς μεγάλης στρατιᾶς, ἥτις προχωρεῖ. Ἐκεῖ βλέπει τις ἐργάτας καὶ ὑλικὸν πρὸς οἰκοδομίαν καὶ πᾶσαν ἄλλην σχετικὴν ἐργασίαν, καὶ περιπλανώμενα τὰ μεγάλα τῶν ἐργατῶν κινητὰ κατοικητήρια. Δύο τῶν βαγονίων τούτων, ἀληθῆ μνημεῖα, ἔχουσιν 80 ποδῶν μῆκος καὶ χρησιμεύουσιν ὡς ἐστιατόρια. Ἄλλα περιλαμβάνουσι μαγειρεῖα, ἀποθήκας, κτλ. Νομίζεις ὅτι ἐξ ἐφόδου κατακτάται ἡ ἔρημος. Παντοῦ ἀκούεις τὸν θόρυβον τῶν ἐργατῶν, τὸν κρότον τοῦ πίπτοντος σιδήρου ἢ ἀντήχησιν τῶν καρφίων, τῶν σφυρίων, τῶν καρφωτῶν ὁμοιάζει πρὸς ἀκατάπαυστον τουφεκισμόν».

Ἄλλὰ καὶ ὅτε τὸ μέγα ἔργον εἶχε συντελεσθῇ, ἔμενεν ἀκόμη μία μεγάλη δυσκολία, ἥτις ἔπρεπε νὰ ὑπερνικηθῇ. Ἐπρεπε δηλαδή νὰ ἐξευρεθῇ τρόπος, ὥστε νὰ δύνανται οἱ ἄνθρωποι διὰ μιᾶς καὶ ἐν ἀνέσει νὰ διατρέχωσι 4000 λεύγας χωρὶς νὰ ὑποφέρωσιν ἐκ τοῦ κόπου ταξιδίου διὰ σιδηροδρόμου ἐπτά ἡμερῶν καὶ ἐπτά νυκτῶν. Διότι καθ' ἅπασαν ἐκείνην τὴν ἔκτασιν δὲν ὑπάρχει οὔτε πόλις οὔτε ξενοδοχεῖον, εἰς δὲ νὰ δύνανται τις ν' ἀναπαυθῇ. Φανερόν εἶνε ὅτι ἀδύνατον θὰ ἦτο, εἰς τοὺς ἀδυνατοτέρας μάλιστα κράσεως ἀνθρώπους, νὰ ὑποφέρωσιν ἐπὶ ἐπτάκις εἰκοσιτέσσαρας ὥρας νὰ μένωσι καθήμενοι ἐν στενοχωρίᾳ, καὶ καθ' ὅλον αὐτὸ τὸ διάστημα νὰ μὴ κοιμῶνται εἰμὴ ἐπιπόνης καὶ διακεκομμένως.

Ἴνα διευκολύνωσι πάντα ταῦτα οἱ Ἀμερικανοὶ ἐξέυρον ἰδιαιτέρας ἀμάξας, ἔνθα ἐπὶ μετρία πληρωμῇ (10 ἕως 20 φράγκων καθ' ἐκάστην δι' ἕκαστον ἄτομον) δύνανται τις νὰ ταξιδεύσῃ εἰς χώρασιμα ὅλως ἰδιαιτέρον (state room) ἢ εἰς βαγόνιον (palace car) ἔχον κλίνας, τράπεζαν, ἑδρας, σοφᾶν κλ. Τὰ κοινὰ βαγόνια περιέχουσι συνήθως σαρανταοκτὼ θέσεις· ἐν τῷ μέσῳ μένει κενὸς χώρος ἐπιτρέπων εἰς τὸν ταξιδιῶτην νὰ περιφέρηται ἐλευθέρως καθ' ὅλον τὸ μῆκος τῆς

ἀμαξοστοιχίας. Ἐκατέρωθεν τοῦ κενοῦ τούτου χώρου ὑπάρχουσι τρεφόμεναι ἑδραὶ λίαν ἀναπαυτικά. Ἀντὶ 5 φράγκων δύναται τις νὰ ἔχῃ ἀρίστην κλίνην, ἀντὶ 2,50 ἀνάκλιντρον ἀναπαυτικώτατον. Τὸν χειμῶνα τὰ βαγόνια θερμαίνονται διὰ θερμαστρῶν. Ἐκάστη ἀμάξα ἔχει πρὸς τοῦτοις κομμωτήριον κάλλιστον μὲ ὅλα τὰ χρειώδη, κτένια, βούρτσας κλ., ὥστε ἀποβαίνει οὕτως ὅλως ἄκοπος ἡ ἐπταήμερος πορεία.

Ὡς πρὸς τὰ ὑλικά ἀποτελέσματα, ἅτινα ἐπὶ πᾶσι καὶ κατασκευῇ τοῦ σιδηροδρόμου τούτου, ταῦτα θεθαίως εἶνε πλεῖστα καὶ σπουδαιότατα. Ὅχι μόνον ὁ νέος δρόμος παραδίδει εἰς τὴν ἀποίκησιν καὶ εἰς τὸν πλουτισμὸν ἀπείρους νέας γαίας, ἀλλὰ καὶ πλησιάζει τρόπον τινὰ τὴν Εὐρώπην πρὸς τὴν ἄκραν Ἀνατολήν. Ἀντὶ νὰ κάμψῃ τις τὴν Ἀφρικὴν καὶ τὴν νότιον Ἀμερικὴν, ὅπως ἄλλοτε, ἵνα πορευθῇ εἰς τὴν Κίαν, δύναται νῦν κατ' εὐθείαν νὰ ὑπάγῃ διὰ τοῦ Ἀτλαντικοῦ, τῶν Ἠνωμένων Πολιτειῶν καὶ τοῦ Εἰρηνικοῦ. Τὰ δύο ἄκρα τοῦ παλαιοῦ κόσμου τείνουσι τὴν χεῖρα ὑπεράνω τοῦ νέου κόσμου.

P. VINCENT.

Η ΠΑΡΑ ΤΟΙΣ ΙΝΔΟΙΣ ΘΗΙΚΗ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΗ

Ἀπόσπασμα ἐκ τοῦ συγγράμματος τοῦ κ. Paul Janet ἐπιγραφομένου « Ἡ ἱστορία τῆς πολιτικῆς ἐπιστήμης σχετιζομένης πρὸς τὴν ἠθικὴν ».

Ἐν Ἰνδίᾳ ἡ ἠθικὴ καὶ ἡ πολιτικὴ εἰσὶν ἀχώριστοι ἀπὸ τῆς θρησκείας. Ἀλλ' ἡ θρησκεία τῶν Ἰνδῶν παρίσταται ἡμῖν ὑπὸ δύο μεγάλας μορφάς, ὧν ἡ μὲν δὲν εἶναι ἄλλο τι εἰμὴ ἡ ἀνάπτυξις καὶ ἡ τελειοποίησις τῆς δὲ, ὑπὸ τὸν Βραχμανισμόν καὶ τὸν Βουδδισμόν. Καὶ ὁ μὲν Βραχμανισμὸς οὐδέποτε ἐξῆλθε τῶν ὀρίων τῆς Ἰνδοστάνης, ἀπολιθωθείς δ' ἐνταῦθα διατελεῖ ἔτι καὶ νῦν πανίσχυρος ὢν. Ὁ δὲ Βουδδισμὸς ἐν τῇ χερσονήσῳ γεννηθεὶς, πρῶτῳ ἐντεῦθεν ἐξηλάθη, ἀλλὰ πρὸς ἀποζημίωσιν διεδόθη κατὰ πᾶσαν τὴν Ἀσίαν. Μεταβαίνοντες ἀπ' ἐκείνου εἰς τοῦτον θὰ ἴδωμεν τελουμένην μίαν ἐκ τῶν ἀξιολογωτάτων τῆς ἱστορίας ἠθικῶν ἐπαναστάσεων. Ἀλλὰ σκιαγραφήσωμεν πρῶτον τὰ κύρια χαρακτηριστικὰ τῆς Βραχμανικῆς ἠθικῆς.

Ταύτης τὰς ἀρχὰς ἀναζητητέον ἐν τῇ νομοθεσίᾳ τοῦ Μανού. Τούτου ὁ Κώδιξ, καίπερ πρακτικὸς ὢν, οὐχ ἥττον ὅμως παρέχει ἡμῖν περιέργους τινὰς ἐνδείξεις περὶ τῶν ἐναντίων δοξασιῶν, αἵτινες ἐν Ἰνδίᾳ, καθάπερ ὀφθαλμιότερον ἐν Ἑλλάδι καὶ Ῥώμῃ, ἐπεκράτουν περὶ τῆς φύσεως τοῦ ἄκρου ἀγαθοῦ. Οἱ μὲν θέτουσι τὸ ἀγαθὸν εἰς τὴν ἀρετὴν μετὰ τοῦ πλούτου. Οὗτοι

1. Οἱ νόμοι τοῦ Μανού μετὰ τῶν Βέδων ἀπαρτίζουσι μέρος τῶν Ἱερῶν Βιβλίων τῶν Ἰνδῶν.

δὲ εἰσι, κατὰ τὸν Μανοῦν, οἱ συνετοὶ ἄνθρωποι, οἱ δὲ εἰς τὴν ἡδονὴν καὶ τὸν πλοῦτον, οἱ δὲ τέλος εἰς μόνην τὴν ἀρετὴν. Αἱ τρεῖς αὗται δοξασίαι ἀνακαλοῦσιν εἰς τὴν μνήμην μας τὰς τῶν Περιπατητικῶν, τῶν Ἐπικουρείων καὶ τῶν Στωϊκῶν. Ἡ Βίβλος τοῦ Μανοῦ ἀποφαίνεται αὐθεντικῶς περὶ τούτου· ἀσπάζεται τὴν ἐκλεκτικὴν καὶ περιεκτικὴν δοξασίαν, ἥτις θέτει τὸ ἄκρον ἀγαθὸν εἰς τὴν συνένωσιν τῆς ἀρετῆς, τῆς ἡδονῆς καὶ τοῦ πλούτου. «Τοιαύτη εἶναι ἡ ὀριστικὴ ἀπόφασις».

Ὁ συγγραφεὺς τῶν νόμων τοῦ Μανοῦ εἶναι ψυχολόγος ὅστις φαίνεται ἀκριβῶς γινώσκων τὴν ἀνθρωπίνην φύσιν. Διαδηλοῖ μὲν ὅτι ἡ περιφιλανθία δὲν εἶναι ἐπαινετὸν, ἀλλ' ὁμολογεῖ ὅτι ὁ ἄνθρωπος δὲν δύναται ν' ἀποσπασθῇ ταύτης ἀπολύτως. «Οὐδέποτε βλέπομεν ἐν τούτῳ τῷ κόσμῳ οἱανδὴποτε πράξιν τελουμένην ὑπὸ ἀνθρώπου ὅστις νὰ μὴ ἔχῃ τὴν ἐπιθυμίαν αὐτῆς». Μάλιστα δὲ θεωρεῖ τὴν περιφιλανθίαν ὡς τὴν πηγὴν τῆς θρησκείας. «Ἐκ τῆς ἐλπίδος τῆς ὠφελείας γεννᾶται ἡ ἔντονος προσπάθεια» τὸ ἐλαττήριον τῶν θυσιῶν εἶναι ἡ ἐλπίς· ἡ μεγάλη εὐλάβεια καὶ ἡ αὐστηρὰ ἐκπλήρωσις τῶν θρησκευτικῶν καθηκόντων ὁμολογουμένως πηγάζει ἐκ τῆς ἐλπίδος ἀμοιβῆς τινος. Αὕτη μὲν εἶναι ἠθικὴ ταπεινὴ, ἀλλὰ μὴ ἐπιλαθόμεθα, ὅτι ὁ λαλὼν ἐνταῦθα εἶναι νομοθέτης, ὅστις ἀναγκάζεται νὰ προσλαμβάνῃ εἰς ἐπικουρίαν του τὸ συνηθέστερον ἐλαττήριον τῶν ἀνθρωπίνων πράξεων. Ἄλλως δὲ ἐκτὸς τῶν ἀξιωματικῶν τούτων τῶν ἐχόντων χαρακτῆρα ὅπως οὖν ἐγωϊστικὸν ἀπαντῶσι καὶ ἄλλα περὶ τοῦ ἠθικοῦ συνειδότος, καὶ τῆς κυρώσεως αὐτοῦ, ἅτινα δὲν θ' ἀπεκρήρυττε καὶ αὐτὴ ἡ ἀγνωστὴ ἠθικὴ.¹

Ὁ μυστικισμὸς εἶναι τοσοῦτον ἰδιοφυὴς εἰς τὴν Ἰνδιάν, ὥστε εἶναι ἀδύνατον καὶ εἰς τὸν νομοθέτην, μάλιστα δὲ θρησκευτικόν, νὰ μὴ συμπεριλάβῃ καὶ αὐτὸν εἰς τὴν νομοθεσίαν του. Ὅθεν ὁ Μανοὺς συνιστᾷ τὴν εὐλάβειαν, τὴν θεωρίαν, τὴν ἐν τῇ ἐρημίᾳ μελέτην, ἀλλ' ὅμως

1. «Ἡ ψυχὴ μαρτυρεῖ αὐτὴ περὶ ἐαυτῆς· μηδέποτε περιφρονεῖτε τὴν ψυχὴν σας, τὸν κατ'ἐξοχὴν μάρτυρα τῶν ἀνθρώπων.—Οἱ φαῦλοι λέγουσιν, οὐδεὶς ἡμᾶς βλέπει· ἀλλ' οἱ θεοὶ ἐπισκοποῦσιν αὐτοὺς οὐχ ἥτιον ἢ τὸ ἐντὸς αὐτῶν πνεῦμα. Ὡς ἄνθρωποι, ἐνθ' οὗ λέγεις εἰμὶ αὐτὸς κατ'ἐμαυτὸν, ἐν τῇ καρδίᾳ σου ἐδρεύει ἀδικία· τὸ ὑπέρτατον ἐκεῖνο πνεῦμα, ὅπερ μετὰ προσοχῆς καὶ σιγῆς παρατηρεῖ τὸ ἀγαθὸν καὶ τὸ κακόν. Τὸ πνεῦμα τοῦτο τὸ ἐν τῇ καρδίᾳ σου ἐνοικοῦν, εἶναι δικαστὴς αὐστηρὸς, τιμωρητὴς ἀδυσώπητος, εἶναι θεός».

«Πᾶσα πράξις τῆς διανοίας, τοῦ λόγου ἢ τοῦ σώματος, ἐστὶν ὅσον εἶναι ἀγαθὴ ἢ κακὴ, φέρει ἀγαθὸν ἢ κακὸν καρπόν. Ὁ ἄνθρωπος ἐκπληρῶν τὰ ἐπιβαλλόμενα αὐτῷ καθήκοντα, χωρὶς νὰ κινῆται εἰς τοῦτο ὑπὸ τῆς προσδοκίας τῆς ἀμοιβῆς, φθάει εἰς τὴν ἀθανασίαν».

Ἄς ἐπιστάνῃ ἐκπληρῶν τὴν ἀρετὴν αὐτοῦ, καθάπερ οἱ μύρμηκες ἐκφυλάττουσι τὴν κατοικίαν των.—Ἀφοῦ ἐγκαταλείψῃ τὸ σῶμά του εἰς τὴν γῆν, οἱ οἰκετοὶ τοῦ ἀποθανόντος ἀπέρχονται ἀποστρέφοντες τὴν κεφαλὴν αὐτῶν· «ὦ λ' ἡ ἀρετὴ συνῶδεύει τὴν ψυχὴν αὐτοῦ».

προσπαθεῖ νὰ τὴν περιστείλῃ ἐντὸς τῶν λογικῶν ὁρίων. Ἐπομένως δὲ εἰς οὐδένα ἐπιτρέπει τὴν ἐγκατάλειψιν τῶν βιωτικῶν φροντίδων εἰμὴ εἰς τὸν γέροντα, ὅστις βλέπει τὸ δέρμα αὐτοῦ ρυτιδούμενον, τὴν κόμην πολιουμένην καὶ ἔχει πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν αὐτοῦ τὰ τέκνα τῶν τέκνων του· ἐν ταύτῃ δὲ μόνον τῇ ἡλικίᾳ, ἐπιτρέπει αὐτῷ ν' ἀποχωρήσῃ ἐντὸς δάσους, ἵνα παραδοθῇ εἰς τὸν Θεὸν καὶ προπαρασκευάσῃ τὴν εἰς τὸ ὑπέρτατον Ὄν ἀπορρόφησίν του. Ἀλλὰ πρὶν ἢ ἐπέλθῃ τὸ γῆρας, ἐπιτάττει αὐτῷ ἵνα ἐκπληρῇ τὰ ἀνάλογα τῇ τάξει αὐτοῦ καθήκοντα. Ἀλλαχοῦ δὲ ὁ Μανοὺς συνιστᾷ τὰ ἠθικὰ καθήκοντα ὡς προτιμότερα τῶν θρησκευτικῶν καὶ πρὸ πάντων καταπολεμεῖ τὴν ψευδοεὐλάβειαν καὶ τὴν ὑπόκρισιν. «Ὁ σοφὸς ἅς τηρῇ »σταθερῶς τὰ ἠθικὰ καθήκοντα μετὰ πλείονος »προσοχῆς ἢ τὰ θρησκευτικά. Ὁ ὀλιγορῶν »τὰ ἠθικὰ καθήκοντα ἐκπίπτει, εἰ καὶ τηρεῖ ἅ»παντα τὰ θρησκευτικά». Προσεπιλέγει δὲ

«Διὰ μὲν τοῦ ψεύδους μηδενίζειται ἡ θυσία, »διὰ δὲ τῆς ματαιοφροσύνης ἀπόλλυται τὴν ἀξίαν »της ἡ αὐστηρὰ ἐκπλήρωσις τῶν θρησκευτικῶν »καθηκόντων, διὰ δὲ τοῦ δόλου ματαιοῦται ὁ »καρπὸς τῆς ἐλεημοσύνης».

«Ὅστις ὑπὸ τὸ πρόσχημα τῆς ἀρετῆς εἶναι »πάντοτε ἄπληστος, χρῆται τὸν δόλον, ἀπατᾷ »τοὺς ἀνθρώπους διὰ τῆς κακοπιστίας του, εἶναι »σκληρὸς, διαβάλλει ἅπαντας, θεωρεῖται ὡς ἔ»χων τὰς ἐξεις τῆς γαλῆς. Ἄς μὴ ἐπαίρεται τις »διὰ τὰς σκληραγωγίας του· μετὰ τὴν θυσίαν, »ἅς μὴ προσφέρῃ ψεύδος· ὅταν δωρηταί τι, ἅς μὴ »τὸ διασαλπίζει πανταχοῦ».

Ἡ ἠθικὴ τοῦ Κώδικος τοῦ Μανοῦ διακρίνεται ἐπὶ ἐξαιρετικῶν τινι χαρακτῆρι γλυκύτητος καὶ εὐμενείας. Τὸ δόγμα τῆς εἰς φύσιν διακεχυμένης καθολικῆς ζωῆς ἔσχεν ὡς συνέπειαν τὸ σέβας καὶ τὴν ἀγάπην πρὸς πάντα τὰ ἐμψυχα ὄντα. Ὁ ἀπεχόμενος τῆς ζωοκτονίας λαμβάνει ὑπόσχεσιν ὅτι θ' ἀπολαύσῃ εὐδαιμονίας. Δίδεται παραγγελία τῷ Βραχμάνῳ νὰ ἐκλέγῃ ὡς μέσα συντηρήσεως μόνον τὰ μηδεμίαν ἢ τὴν ἐλαχίστην ἐμπυοῦντα βλάβην εἰς τὰ ἐμψυχα ὄντα. Ἡ ὑπερευλάβεια ἐπὶ τοσοῦτον προήκει ὥστε ἀπαγορεύεται τοῖς Βραχμάνοις ἄνευ λόγου νὰ κατασυντρίβωσι βῶλον γῆς ἢ νὰ κόπτωσι διὰ τῶν ὀνύχων τῶν ἀπαλὸν χόρτον. Ἐτι δὲ μᾶλλον νὰ μὴ ἀδικῶσι τοὺς ἀνθρώπους. «Οὐδέποτε πρέπει »νὰ φαίνωνται σκυθρωποὶ, καὶ περ ἐνδομύχως κα»ταθλιβόμενοι, οὔτε νὰ προσπαθῶσι πῶς νὰ βλά»ψωσι τὸν ἄλλον, οὐδὲ κἂν νὰ διανοῶνται τοιοῦ»τόν τι· καὶ νὰ μὴ ἐκφέρωσι λέξιν, ἐξ ἧς ἐνδέχε»ται νὰ προσβληθῇ τις, καὶ ἥτις κλείει τὴν εἰ»σοδὸν τοῦ οὐρανοῦ. Ὅστις εἶναι πρῶτος, ἀνε»κτικὸς, ἐκτὸς τῆς τῶν φαύλων συγκοινωνίας, »θέλει κληρονομήσει τὸν Οὐρανὸν διὰ τῆς ἀγάπης »αὐτοῦ. Ὅστις συγχωρεῖ τοὺς τεθλιμμένους ἔ»

»ξυβρίζοντας αὐτόν, τιμᾶται ἐν τῷ Οὐρανῷ. . .
 »Ὅστις ὁμῶς αἰσθάνεται κατ' αὐτῶν ἀγανά-
 »κτησιν, πορεύεται εἰς τὸν Ἄδην».

Ἡ θελκτικὴ αὕτη καὶ ἀφελὴς εὐμένεια πρὸς
 πᾶν ἔμφυχον, ἀναλαμβάνει τόνον περιπαθέστα-
 τον, ὅταν λόγος ὑπόκειται περὶ πλασμάτων ἀ-
 σθενῶν καὶ ἀθλίων. Ὁ οἶκος πρὸς τὴν δυστυ-
 χίαν, ὁ σεβασμός, μᾶλλον δ' εἰπεῖν ἡ λατρεία
 τῆς ἀδυναμίας, ἰδοὺ τὰ χαρακτηριστικὰ ἄτινα
 δέον νὰ ἐξάρωμεν ἐν τῇ ἡθικῇ ταύτῃ τοσοῦτω
 μᾶλλον, ὅσῳ σπανιώτερον ἀπαντᾷ τὸ αἶσθημα
 τοῦτο εἰς τὴν Ἑλληνικὴν καὶ Λατινικὴν Ἀρχαϊό-
 τητα, τοῦλάχιστον μέχρι τῆς στιγμῆς ἐκείνης,
 καθ' ἣν συναντηθεῖσα καὶ ἐλθοῦσα εἰς ἐπαφὴν
 μετὰ τῆς Ἀνατολῆς μετεμορφώθη καὶ ἀνεκαινί-
 σθη. «Οἱ παῖδες, λέγει ὁ Μανοῦς, αἱ γέροντες,
 »οἱ πτωχοὶ καὶ οἱ ἀσθενεῖς δέον νὰ θεωρῶνται
 »ὥς οἱ κύριοι τῆς ἀτμοσφαίρας». Εἰς τὴν αὐτὴν
 δὲ ἀρχὴν ἀνακτέον καὶ τὸν πρὸς τὰς γυναῖκας
 σεβασμόν, ὅστις εἶναι ἀνάλογος πρὸς τὸν ὑπὸ
 τοῦ Τακίτου περὶ τῶν Γερμανῶν ἱστορούμενον.

«Παντοῦ ἐνθα αἱ γυναῖκες τιμῶνται, οἱ θεοὶ
 »ἀρέσκονται· ὅταν ὁμῶς περιφρονῶνται, πᾶσα
 »εὐσεβὴς πράξις εἶναι ἄγονος.» Προσεδόκα τις
 ἐξ Ἀνατολῆς τοιαύτην ἔννοιαν οἷα ἡ ἀκόλου-
 θος; «Κατακλειόμεναι αἱ γυναῖκες ὑπὸ τὴν ἐ-
 »πιτήρησιν τῶν ἀνδρῶν δὲν εἶναι ἀσφαλεῖς· ἐ-
 »κκεῖναι δὲ μόνον εἰσὶν ἐν πλήρει ἀσφαλείᾳ αἷτι-
 »νες προφυλάττουσιν αὐταὶ ἑαυτὰς ἐξ ἰδίας αὐ-
 »τῶν βουλῆσεως. Οὐδέποτε πρέπει νὰ πλήττῃ
 »τις γυναῖκα, ἔστω καὶ δι' ἄνθους».¹

Τοῦτο τὸ πρὸς τὴν γυναῖκα φιλάρεσκον κα-
 ταντᾷ καὶ μέχρις ἀφελῶν τινων συστάσεων, αἷ-
 τινες ὑποκινοῦσι τὸ μειδίωμα. «Διὸ πρέπει αἱ
 »ἄνδρες, λέγεται, νὰ προσφέρωσι τιμὴν εἰς τὰς
 »γυναῖκας τῶν οἰκογενειῶν των καὶ νὰ παρέχω-
 »σιν αὐταῖς κοσμήματα, καὶ ἐδέσματα ἐκλε-
 »κτά.—Ἐὰν ἡ γυνὴ δὲν ᾔται λαμπρὰ κεκαλ-
 »ηλωπισμένη, δὲν εὐφραίνει τὴν καρδίαν τοῦ συ-
 »ζύγου τῆς».

Οἱ νόμοι τοῦ Μανοῦ περιέχουσιν ὡσαύτως ἐν
 τισι χωρίοις, ἀγνὸν καὶ ὑψηλὸν περὶ τῆς οἰκο-
 γενείας αἶσθημα. Ἡ Ἑλληνικὴ καὶ Λατινικὴ Ἀρ-
 χαιότης θὰ ἐξήλου τοιαύτας ἐννοίας, οἷα αἱ ἐφε-
 ξῆς; «Ὁ ἀνὴρ καὶ ἡ γυνὴ ἀποτελοῦσιν ἐν καὶ τὸ
 »αὐτὸ πρόσωπον. Ἐν ἡ οἰκογενεῖα ὁ ἀνὴρ ἀρέ-
 »σκεται τῇ γυναικὶ αὐτοῦ, καὶ ἡ γυνὴ τῷ ἀνδρὶ
 »αὐτῆς, ἡ εὐδαιμονία εἶναι διὰ παντὸς ἐξησφα-
 »λισμένη. Ἡ σύζευξις νεάνιδος καὶ νεανίου,
 »πηγάζουσα ἐξ ἀμοιβαίας συμπαιδείας, ἀποκα-
 »λεῖται ὁ γάμος τῶν Οὐρανίων Μουσικῶν. Γυνὴ
 »ὑπεραγαπῶσα καὶ σεβομένη τὸν ἄνδρα τῆς, τι-
 »μηθήσεται ἐν Οὐρανῷ· ἀπολέσασα δὲ τὸν ἄν-
 »δρα τῆς, μηδὲ νὰ προσφέρῃ τὸ ὄνομα ἄλλου ἄν-

»δρός. Ὁ πατὴρ εἶναι σεβασμιώτερος ἑκατὸν
 »παιδαγωγῶν· ἡ δὲ μήτηρ ἑκατὸν πατέρων.
 »Ὅστις ἀμελεῖ νὰ τοὺς τιμᾷ, ἀπόλλυσι τὴν ἀ-
 »ξίαν παντὸς εὐσεβοῦς ἔργου. Τοῦτο εἶναι τὸ
 »πρῶτον καθήκον, πᾶν ἕτερον εἶναι δευτερεῖον».

Ἀλλὰ δυστυχῶς ἀπαντῶσι καὶ ἄλλα ἀξιώ-
 ματα, ἅτινα φαίνονται ἀντιφάσκοντα πρὸς τὰ
 προηγούμενα, ἡ τοῦλάχιστον μᾶς ἀναγκάζουσι
 νὰ κολάσωμεν τὴν σημασίαν αὐτῶν. Ὅθεν αἱ
 γυναῖκες, αἵτινες ὀλίγω ἀνωτέρω ἐφαίνοντο ὅτι
 ἐπρεπε νὰ προφυλάττωσιν αὐταὶ ἑαυτὰς, πρέπει,
 κατ' ἄλλον τινὰ νόμον, νὰ κατέχωνται νυχθη-
 μερὸν ἐν ἐξαρτήσῃ καὶ ὑπακοῇ ὑπὸ τῶν προ-
 στατευόντων αὐτάς. «Ἡ γυνὴ οὐδέποτε ὀφεί-
 »λει νὰ διάγῃ κατ' ἀρέσκειαν. Ἡ γυνὴ οὐδέ-
 »ποτε πρέπει νὰ πράττῃ ὅ,τι θέλει οὐδ' ἐν
 »τῇ οἰκίᾳ αὐτῆς». Τέλος δὲ, καθάπερ ἐν ταῖς
 ταταρικαῖς νομοθεσίαις, ἡ γυνὴ εἶναι ἰδιο-
 κτησία τοῦ ἀνδρός. Τοῦτο δὲ τὸ δικαίωμα
 τῆς ἰδιοκτησίας ἐκτίθεται μάλιστα καὶ ὑπὸ πα-
 χυλωτάτην μορφήν. Ἡ γυνὴ ἐξομοιοῦται πρὸς
 ἄγρον· «Ὁ δὲ σπόρος καὶ καρπὸς ἀνήκουσιν εἰς
 »τὸν ἰδιακτῆτην τοῦ ἀγροῦ». Τοιαῦτα εἰσὶν αἱ
 ἀντιφάσεις τῶν ἀρχαίων νομοθεσιῶν, ἐν αἷς τὸ
 αἶσθημα τῆς φιλανθρωπίας ἐν τῇ πρώτῃ αὐτοῦ
 ἐκβλαστήσει καταβάλλεται ὑπὸ τῆς διαρκούς
 βαρβαρότητος τῶν πρώτων αἰώνων.

* *

Καὶ τοι δὲ ἐν τῇ Νομοθεσίᾳ τοῦ Μανοῦ σπο-
 ράδην ἀναφαίνονται χαρακτηριστικὰ τινα περι-
 παθῇ ἐνίοτε δὲ καὶ ὑψηλὰ, οὐχ ἥττον ὁμῶς ὀ-
 μοιογενέων, ὅτι ἡ Νομοθεσία αὕτη εἶναι κατὰ
 βάθος πλημμελὴς εἰς τὴν πηγὴν τῆς ἑνεκα διδα-
 σκαλίας τινός, ἥτις δὲν ἰδιάζει μὲν ἀποκαλεστι-
 κῶς εἰς τὴν Ἰνδίαν, ἀλλ' εἰς ἣν ἔθεσαν οὕτως εἰ-
 πεῖν ἀνεξίτηλον τὴν σφαγιδὰ τῆς· ἐννοῶ δὲ τὴν
 τῶν κάστεων διδασκαλίαν.

Πανταχοῦ, ἐν πάσαις ταῖς κοινωνίαις, ἐν πᾶσι
 τοῖς πολιτισμοῖς, ὑπῆρξεν ἀνισότης μεταξὺ τῶν
 ἀνθρώπων. Πανταχοῦ εἰς τὰς φυσικὰς ἀνισότητη-
 τας προσετέθησαν καὶ τεχνικαί. Πανταχοῦ οἱ
 ἰσχυροὶ κατεπίσσαν τοὺς ἀδυνάτους. Πατρίσιοι
 καὶ δημόται, εὐγενεῖς καὶ ἀγροῖκοι, πλούσιοι καὶ
 πέννητες, δεσπόται καὶ δοῦλοι, ὑπὸ τὰς διαφόρους
 ταύτας μορφὰς ἐτέθη παντοῦ καὶ πάντοτε τὸ
 μέγα πρόβλημα τῆς ἀνισότητος.

Ἀλλ' οὐδαμοῦ ἄλλοθι, δύναται τις νὰ διαβε-
 βαιώσῃ ὅτι, ἡ ἀνισότης προσέλαβε χαρακτῆρα
 τραχύτερον, ἀποτομώτερον, συστηματικώτερον
 ἢ ἐν Ἰνδίᾳ. Οὐδαμοῦ ἄλλοθι οἱ ἄνθρωποι διε-
 χωρίσθησαν διὰ φραγμῶν στερεωτέρων, δι' ἀνι-
 σοτήτων ἐξευτελιστικωτέρων καὶ καταθλιπτικω-
 τέρων. Ἐν ἐνὶ δὲ λόγῳ παντοῦ μὲν ὑπῆρξαν
 τάξεις, ἀλλὰ μόνον ἐν Ἰνδίᾳ καὶ Αἰγύπτῳ, μᾶ-
 λιστα δὲ ἐν Ἰνδίᾳ ὑπῆρξαν κάστεις.

Ἡ σύστασις τῶν κάστεων ἀναφέρεται ὑπὸ
 τοῦ Μανοῦ ὡς ἔχουσα θεῖαν ἀρχήν. Κοινὸς μὲν

1. Ὁ νόμος οὗτος εἶναι ἄλλου νομοθέτου (Πανδξ., 11, σ. 209). Ἀπ' ἐναντίας δὲ ὁ Μανοῦς ἐπιτρέπει τὴν μιστί-
 γωσιν τῆς γυναικὸς ὅταν περιπίπτῃ εἰς πλημμελίαν.

τούτων δημιουργός είναι ὁ Βράχμας, ἀλλ' ἐκάστην τούτων ἐδημιούργησεν ἐκ τινος διαφόρου μέλους αὐτοῦ: τὴν μὲν πρώτην τάξιν, τὴν τῶν ἱερέων ἢ *Βραχμάνων*, ἐκ τοῦ στόματος αὐτοῦ τὴν δὲ δευτέραν, τὴν τῶν πολεμιστῶν ἢ *Ξατρῶν*, ἐκ τοῦ θραχίου τοῦ τῆς τρίτης, τὴν τῶν γεωργῶν ἢ ἐμπόρων, τῶν *Βαيسούων*, ἐκ τοῦ μηροῦ, τὴν δ' ἐσχάτην, τὴν τῶν δούλων ἢ *Σούδρων*, ἐκ τοῦ ποδὸς αὐτοῦ.

Ἡ ἀνισότης τῶν κάστεων δὲν εἶναι μόνον πολιτική, ἀλλὰ καὶ ἠθική· ἐκάστη τάξις ἔχει τὰ ἰδιαίτερα αὐτῆς καθήκοντα. Τὸ κείμενον ῥητῶς περὶ τούτου ἐκφράζεται. Τὸ μὲν φυσικὸν καθήκον τοῦ Βραχμάνου εἶναι ἡ εἰρήνη, ἡ μετριοπάθεια, ὁ ζῆλος, ἡ ἀγνεία, ἡ ὑπομονή, ἡ εὐθύτης, ἡ φρόνησις, ἡ ἐπιστήμη καὶ ἡ Θεολογία. Τὸ δὲ τοῦ Ξάτρου ἡ ἀνδρεία, ἡ δόξα, τὸ θάρρος, τὸ ἐν ταῖς μάχαις ἀτρόμητον, ἡ γενναιοψυχία καὶ ἡ καλὴ διαγωγή. Τὸ δὲ τοῦ Βαيسούου ἡ καλλιέργεια τῆς γῆς, ἡ κτηνοτροφία καὶ τὸ ἐμπόριον. Τὸ δὲ τοῦ Σούδρα ἡ δουλεία. Ὅθεν κατὰ τὴν διδασκαλίαν ταύτην, οὐχὶ μόνον τὰ πλούτη, ἡ δύναμις, ἡ τιμὴ, ἀλλὰ καὶ αἱ ἀρεταὶ εἰσὶν ἀνίστως διανεμημέναι μεταξὺ τῶν ἀνθρώπων. Ἡ ἀρετὴ εἶναι προνομία. Αἱ ὑψηλότεραι ἀνήκουσιν εἰς τοὺς Βραχμάνους, αἱ λαμπρότεραι εἰς τοὺς πολεμιστάς· αἱ δὲ ὑποδεέστεραι τάξεις δὲν ἔχουσι κυρίως εἰπεῖν ἀρετάς, ἀλλ' ἐργασίας. Γεωργεῖν, κτηνοτροφεῖν καὶ ἐμφορεύεσθαι, ἰδοὺ αἱ ἐργασίαι τῆς τρίτης τάξεως. Ἀνατίθενται ὅμως αὐτῇ καὶ ὑψηλότερα καθήκοντα, ἅτινα συμμερίζεται μετὰ τῆς δευτέρας, τοιαῦτα δὲ εἶναι τὰ θρησκευτικά. Ἡ ἐλεημοσύνη, ἡ θυσία, ἡ ἀνάγνωσις τῶν Ἱερῶν Βίβλων, ἰδοὺ ὅτι αὐτῇ ἐπιτάττεται· διότι καὶ τοῦτο εἶναι σημεῖον ὑποτελείας πρὸς τοὺς ἱερεῖς, οἵτινες εἰσὶν οἱ μόνοι τάμιαί τῶν θυσιῶν καὶ τῶν Ἱερῶν Βίβλων. Ἡ δὲ τάξις τῶν Σούδρων περιελθούσα εἰς τὸν ἐσχάτον βαθμὸν τῆς ἐξαρκειώσεως, δὲν ἔχει ἄλλο ἔργον ἢ νὰ δουλεύῃ τὰς ἄλλας τάξεις.

* *

Ἡ διδασκαλία τῶν κάστεων ἄγει ἡμᾶς εἰς τὴν πολιτικὴν τῆς Ἰνδίας. Ἡ πολιτικὴ αὕτη εἶναι ὅλως ἱερατική. Εἶναι θεοκρατία ἀπόλυτος. Ἡ Ἑσπερία, εἰ καὶ ἔλαβε πείραν εἰδους τινὸς θεοκρατίας, μόλις ὅμως δύναται νὰ φαντασθῇ τὸ υπερβάλλον τῆς ὑπεροφίας καὶ τοῦ δεσποτισμοῦ, ὅν ἡ Ἰνδία ἠνέχθη καὶ ἐλάτρευσεν ἐν τῇ τάξει τῶν Βραχμάνων. Ναὶ μὲν ἡ Βίβλος τοῦ Μανοῦ συνιστᾷ τῷ Βραχμάνῳ ν' ἀποφεύγῃ πᾶσαν κοσμικὴν τιμὴν, καὶ νὰ ἐπιθυμῇ τὴν περιφρόνησιν ὡς τὴν ἀμβροσίαν. Ἀλλ' ἡ προσποιητὴ αὕτη ταπεινοφροσύνη εὐθὺς ἐκλείπει ὑποχωροῦσα εἰς τὴν πλέον παράλογον ὑπεροφίαν. Ἡ γέννησις τοῦ Βραχμάνου εἶναι θεῖον τι συμβεβηκός· εἶναι ἡ ἐνσάρκωσις τῆς δικαιοσύνης· εἶναι ὁ κυρίαρχος ἀπάντων τῶν ὄντων· πᾶν τὸ ἐν τῷ κόσμῳ ὑ-

πάρχον εἶναι ἡ ἰδιοκτησία τοῦ· ἔχει δικαίωμα ἐπὶ πάντων τῶν ὄντων· χάριν τῆς τοῦ Βραχμάνου ἐλευθεριότητος οἱ ἄλλοι ἄνθρωποι ἀπολαύουσι τὰ ἀγαθὰ τοῦ κόσμου τούτου. Τέλος δὲ ὁ Βραχμάνος, πεπαιδευμένος ὢν ἡ ἀπαίδευτος, εἶναι κραταιὰ θεότης.

Ἀλλ' ἡ τάξις τῶν Βραχμάνων ὁλοσχερῶς ἐπασχολουμένη εἰς τὴν ἐπιστήμην καὶ τὴν εὐσέβειαν, δὲν θὰ ἠδύνατο νὰ προσπιζῇ αὐτὴ καθ' ἑαυτὴν τοσοῦτον μεγάλας προνομίας. Ὅθεν, καθάπερ τοῦτο συμβαίνει ἀείποτε, ἡ θεοκρατία πρὸς ὑπεράσπισιν αὐτῆς δανείζεται τὸ ξίφος τῶν πολεμιστῶν· ἡ κοινωνικὴ τάξις στηρίζεται ἐπὶ τῆς συμμαχίας τῆς ἱερατικῆς καὶ τῆς στρατιωτικῆς τάξεως, ὧν ἑκατέρα δὲν δύναται νὰ εὐδοκιμήσῃ καὶ νὰ προαχθῇ ἄνευ τῆς συνδρομῆς τῆς ἐτέρας. Ἀλλ' ὁ Βραχμάνος, καὶ περ ἀποδεχόμενος τὴν προστασίαν τοῦ πολεμιστοῦ, δὲν τὸν θεωρεῖ ὅμως ἰσότημον. Ἰδοὺ ἡ σχέσις τῶν δύο τούτων τάξεων· Βραχμάνος δεκαετῆς καὶ Ξατρίας ἑκατοντούτης δέον νὰ θεωρῶνται ὁ μὲν ὡς ὁ πατήρ, ὁ δὲ ὡς τὸ τέκνον· ἐκ τούτων δὲ τῶν δύο ὁ Βραχμάνος εἶναι ὁ πατήρ, καὶ καθὼ τοιοῦτος εἶναι σεβαστός.

Καὶ περ δὲ τῶν Βραχμάνων ἐν πράγματι δεσποζόντων ἀπασῶν τῶν ἄλλων τάξεων, τὸ εἶδος ὅμως τῆς Πολιτείας δὲν εἶναι θεοκρατικόν, ἀλλὰ μοναρχικόν. Ἡ Ἰνδικὴ γλῶσσα χρῆται ἴσθην ἔμφασιν εἴτε περὶ τοῦ βασιλέως εἴτε περὶ τῶν ἱερέων λαλεῖ. Ἐν τῇ Ἀνατολῇ προφανὸς ἀνεφύρῃ ἡ διδασκαλία ἐκεῖνη, ἥτις μάλλον ἢ ἥττον μεμετριάσμενη, θεωρεῖ τοὺς βασιλεῖς ὡς ἀντιπροσώπους, ὡς διερμηνεῖς, ὡς ἀπορροίας τῆς θεότητος καὶ λέγει πρὸς τοὺς βασιλεῖς· Ὑμεῖς ἐστέ θεοί. Ἐν Ἰνδία, ἔνθα τὰ πάντα εἰσὶ θεῖα, θὰ κατεβιβάζετο ὁ βασιλεὺς ἀποκαλούμενος ὁ Χριστὸς τοῦ Κυρίου, ὁ ὑπουργὸς τοῦ Θεοῦ ὅπως διεκδικῇ αὐτόν. Πρέπει καὶ αὐτὸς ὁ βασιλεὺς νὰ ᾔναι θεός.

«Ἐπειδὴ ὁ κόσμος οὗτος ἐν ἐλλείψει βασιλέων πανταχόθεν ὑπὸ τοῦ φόβου συνεταράττετο, πρὸς συντήρησιν ἀπάντων τῶν ὄντων ὁ Κύριος ἐδημιούργησε βασιλέα προσλαβὼν ἀΐδια μόρια ἐκ τῆς οὐσίας τοῦ Ἰνδρα, τοῦ Ἀνίλα, τοῦ Ὑάμα, τοῦ Σουρά, τοῦ Ἀγνῆ, τοῦ Βαρούνα, τοῦ Χάνδρα καὶ τοῦ Κουβέρα. Σχηματισθεὶς δὲ ὁ βασιλεὺς ἐκ μορίων ἐξελχθέντων ἐκ τῆς οὐσίας τῶν πρωτίστων τούτων θεῶν, ὑπερακοντίζει κατὰ τὴν λαμπρηδὸν πάντας τοὺς ἄλλους θνητούς. Ὡς ὁ ἥλιος, οὕτω καὶ αὐτὸς καίει τοὺς ὀφθαλμούς καὶ τὰς καρδίας, καὶ οὐδείς ἐπὶ γῆς δύναται νὰ ἀντατενίσῃ πρὸς αὐτόν. Εἶναι τὸ πῦρ, ὁ ἀνεμὸς, ὁ ἥλιος, ὁ ἐπὶ τῆς σελήνης ἐπιστατὴν δαίμων, ὁ βασιλεὺς τῆς δικαιοσύνης, ὁ θεὸς τοῦ πλούτου, ὁ θεὸς τῶν ὑδάτων, καὶ τὸ ὑπέρτατον στερέωμα ἕνεκα τῆς ἰσχύος του. Δὲν πρέπει νὰ περιφρονῇ τις τὸν μονάρχην οὐδ' ἐν

«αὐτῇ τῇ θρεφικῇ ἡλικίᾳ, λέγων, εἶναι ἀπλοῦς ὡς ἡνιόχος· διότι εἶναι μεγάλη θεότης ὑπὸ ἀνθρω-
»πίνῃ μορφῇ».

Δύσκολον εἶναι νὰ φαντασθῶμεν διαπρεπεστέ-
ραν ἀποθέωσιν τῆς βασιλείας· ἀλλ' ἐὰν παρατη-
ρήσωμεν ἐγγύτερον, ἀνευρίσκομεν ὅτι ἡ βασι-
λικὴ ἀρχὴ πόρρω ἀπέχει τοῦ νὰ ᾔηται τοσοῦτον
εὐρεῖα ὅσον ἐπαγγέλλεται ἡ μεγαλοπρεπὴς κα-
ταγωγὴ τῆς. Καὶ πρῶτον τὸ κύριον καθήκον τοῦ
βασιλέως εἶναι ἡ πρὸς τοὺς Βραχμάνους εὐλά-
θεια· ὀφείλει νὰ δεικνύῃ τὸ πρὸς αὐτοὺς σέβας
ἀνιστάμενος· νὰ ἀνακοινῇ αὐτοῖς ἀπάσας τὰς
ὑποθέσεις του· νὰ περιποιῇ αὐτοῖς παντοίας ἀ-
πολαύσεις καὶ πλοῦτη, καὶ νὰ ἐπιχορηγῇ αὐτοῖς
τὸ προῖον πάντων τῶν προστίμων. Ἄν εὖρηθη-
σιν, τὸ ἥμισυ ἀνήκει τοῖς Βραχμάνοις· ἐὰν
δὲ ὁ Βραχμᾶνος εὖρη τοιοῦτον, τὸν διακρατεῖ
ὅλον.

Ἡ ἰδιοκτησίᾳ τοῦ Βραχμάνου οὐδέποτε πρέ-
πει νὰ ἐπανερχεται εἰς τὸν βασιλέα· ἀλλ' ὡς
πρὸς τὰς ἄλλας τάξεις, ἐν ἐλλείψει κληρονόμου,
κληρονομοῦσιν οἱ Βραχμᾶνοι. Οἱ νόμοι τοῦ Μα-
νοῦ προφανῶς συνετάχθησαν πρὸς πορισμὸν πλού-
του τοῖς Βραχμάνοις· οὕτω δὴθεν πρέπει νὰ κα-
ταπίνωσι τὴν περιφρόνησιν ὡς ἀμβροσίαν. Τὰ
ἀγαθὰ τῶν Βραχμάνων εἶναι ἱερά· ὁ βασιλεὺς
οὐδέποτε ὀφείλει νὰ θίγῃ αὐτά· καὶ ἐν αὐτῇ δὲ
τῇ ἐσχάτῃ ἀμνηχνία δὲν πρέπει νὰ εἰσπράξῃ φό-
νον παρὰ Βραχμάνου. Τὰς ἀπαγορεύσεις ταύτας
συνοδεύουσιν ἀπειλαὶ δεινόταται. «Τίς ἡγεμὼν
»εὐδοκίμει πιέζων ἐκείνους οἵτινες ἐν τῇ ὀργῇ
»αὐτῶν δύνανται νὰ σχηματίσωσιν ἄλλους κό-
»σμους καὶ ἄλλας χώρας τοῦ κόσμου, καὶ νὰ
»μεταβάλῃ τοὺς θεοὺς εἰς θνητούς;»

Τοιαύτη εἶναι ἡ Ἰνδικὴ βασιλεία· περιστοιχι-
ζομένη ὑπὸ θρησκευτικῆς γοητείας ὅπως κατα-
πλήττη τὸ πνεῦμα τοῦ λαοῦ, δὲν εἶναι εἰμὴ τὸ
ὄργανον τῆς ἱερατικῆς τάξεως, ἥτις μόνη ἀντι-
ποιεῖται τὴν πραγματικὴν ἀρχήν, ἐγκαταλεί-
πουσα τὸ θορυβώδες καὶ τὸ ἐπαχθὲς τῆς κυβερ-
νήσεως. Γινώσκουμεν τὴν μέρους λαμβάνει ἡ τάξις
τῶν πολεμιστῶν εἰς τοῦτον τὸν κοινωνικὸν ὅρ-
»γανισμόν· εἰσὶν οἱ βραχίονες τοῦ ἱερατείου, καὶ
εἰς αὐτοὺς ἀνήκει ἡ ἀμυνα τῆς κοινωνίας. Αἱ δὲ
δύο ὑποδεέστεραι τάξεις στεροῦνται πάσης ἐλευ-
θερίας καὶ πάσης ἐπιρροίας. Ὁ βασιλεὺς ὀφείλει
νὰ τὰς ἐξαναγκάξῃ εἰς τὴν ἐκπλήρωσιν τῶν κα-
θηκόντων τῶν· διότι ἐὰν ἐπὶ τινὰ στιγμήν ἀπό-
σχωνται αὐτῆς, δύνανται τὸ πᾶν ν' ἀνατρέψω-
σιν. Ὅθεν οὐδέποτε πρέπει νὰ ἐξαρθᾶται ἐκ τῆς
φαντασιοπληξίας τοῦ Βασιῦς (τοῦ γεωργοῦ)
νὰ λέγῃ δὲν θέλω εἰς τὸ ἐξῆς νὰ ἐπιμελῶμαι τὰ
κτῆνη. Ὁ δὲ Σούδρας ὀφείλει τυφλῶς νὰ ὑπα-
κούῃ εἰς τὸν Βραχμᾶνον, ὅστις δύναται ἀτιμω-
ρητῇ νὰ σφετερίζεται τὸ πρᾶγμα τοῦ δούλου
του· διότι ὁ δούλος οὐδέν τι ἔχει ἴδιον· πᾶν εἶτι
κέχτηται δύναται νὰ τὸ οἰκιοποιήσῃ ὁ κύριός

του. Ὁ δούλος καὶ ἀπελευθερούμενος διατελεῖ ἐν
καταστάσει δουλείας· διότι φυσικῆς οὐσῆς τῆς
καταστάσεως ταύτης, τίς δύναται νὰ τὸν ἀ-
παλλάξῃ;

Ἐννοεῖται οἰκοθεν, ὅτι πολιτικὸν σύστημα ἐ-
ρειδόμενον ἐπὶ τοῦ δεσποτισμοῦ καὶ τῆς δου-
λείας ἀπὸ τοῦ ἐσχάτου μέχρι τοῦ ἀνωτάτου βαθ-
μοῦ, δὲν ἔχει ἄλλο μέσον ἐνεργείας ἢ τὴν τιμω-
ρίαν. Ἡ τιμωρία εἶναι ὁ πολιτικὸς δαίμων. Ὅθεν
ἐπαινεῖται καὶ ἐξυψοῦται ὡς θεός. Ἐπιτραπήτω
οὖν ἡμῖν νὰ ἀναφέρωμεν τὸν ἐφεξῆς ὕμνον εἰς
τιμὴν τῆς τιμωρίας, πλήρη ἀγρίας τινὸς μεγα-
λοπρεπείας.

«Ὅπως ἐνισχύσῃ τὸν βασιλέα εἰς τὰς λει-
»τουργίας αὐτοῦ, ὁ Κύριος ἀνέκαθεν ἐδημιούρ-
»γησεν τὸν δαίμονα τῆς τιμωρίας, προστάτην
»ἀπάντων τῶν ὄντων, ἐκτελεστὴν τῆς δικαιοσύ-
»νης, ἴδιον αὐτοῦ υἱόν, οὗ τινος ἡ οὐσία εἶναι
»ὅλως θεία. Ὁ φόβος τῆς τιμωρίας ἐπιτρέπει
»εἰς πάντα τὰ δημιουργήματα, τὰ τε κινητὰ
»καὶ τὰ ἀκίνητα, νὰ ἀπολαύσιν ὅ,τι εἶναι αὐ-
»τοῖς ἴδιον, καὶ κωλύει αὐτὰ νὰ παρεκτρέπονται
»τῶν καθηκόντων τῶν. Ἡ τιμωρία εἶναι βασι-
»λεὺς πλήρης ἐνεργείας, εἶναι ἐπιτήδειος δια-
»χειριστὴς καὶ σοφὸς τοῦ νόμου διανομέυς· ἀ-
»ναγνωρίζεται ὡς ὁ ἐγγυητὴς τῆς ὑπὸ τῶν τεσ-
»σάρων τάξεων ἐκπληρώσεως τοῦ καθήκοντος.
»Ἡ τιμωρία διέπει τὸ ἀνθρώπινον γένος, ἡ τι-
»μωρία τὸ προστατεύει. Ἡ τιμωρία ἀγρυπνεῖ
»ἐνῷ τὰ πάντα καθεύδουσιν· ἡ τιμωρία εἶναι ἡ
»δικαιοσύνη, λέγουσιν οἱ σοφοί. Μετὰ περισκέ-
»ψεως καὶ ἐν καιρῷ ἐπιβαλλομένη περιποιεῖ
»τοῖς ἀνθρώποις τὴν εὐδαιμονίαν, ἀλλ' ἀπερι-
»σκεπτῶς ἐφαρμοζομένη, ἄρδην τὴν καταστρέ-
»φει. Ἐὰν ὁ βασιλεὺς μὴ ἐτιμώρῃ τοὺς ἐνόχους,
»οἱ ἰσχυρότεροι θὰ ὤπτων τοὺς ἀσθενεστέρους
»ὡς ἰχθύας, δολιχίζοντες αὐτοὺς. Ἡ κορώνη θὰ
»ἐκέντα διὰ τοῦ ράμφους τῆς τὴν προσφορὰν
»τοῦ ἄρτου, ὁ κύων θὰ ἔλειχε τὸ διυλισμένον
»βούτυρον· δὲν θὰ ὑπῆρχε πλέον δικαίωμα ἰδιο-
»κτησίας, ὁ ἄνθρωπος τῆς ἐσχάτης τάξεως θὰ
»ἀντικαθίστα τὸν κατέχοντα τὴν ἀνωτάτην.
»Πᾶσαι αἱ τάξεις θὰ διεφθείροντο, πάντες οἱ
»φραγμοὶ θ' ἀνετρέποντο, τὸ πᾶν θὰ ἦτο σύγ-
»χυσις, ἐὰν ἡ τιμωρία δὲν ἔκαμνε πλεον τὸ
»χρέος τῆς. Παντοῦ ἔνθα ἡ μελάγχρους, ἡ ἐρυ-
»θρόμματος τιμωρία ἐξαλείφει τὰ ἀμαρτήματα,
»οἱ ἄνθρωποι οὐδέν τι πτοοῦνται, ἐὰν ὁ διευθύ-
»νων τὴν τιμωρίαν ᾔηται πεποικισμένος δι' ὑ-
»γιоὺς κρίσεως».

Ὅθεν ἡ διδασκαλία αὕτη, ἥτις τὸ πρῶτον ἐ-
φάνη ἡμῖν ὡς διδασκαλία ἀγάπης καὶ ἥτις
τῶντι γίνεται ἀξιοσύστατος διὰ τῶν περιπα-
θεστάτων τόνων, ἐν τέλει καταλήγει εἰς τὸν
δεινότερον δεσποτισμόν. Θεοκρατία ἀκόλαστος,
βασιλεία φοβερά, δουλεία ἀνήκουστος τῶν ὑπο-
δεστέρων τάξεων, ὑπεράνω δὲ τῆς κοινωνίας ἡ

τιμωρία περιίπταμένη ὡς αἰμοσταγῆς δαίμων, ἰδοὺ ὁ Βραχμανισμὸς, θρησκεία ἀλλόκοτος συμφύρουσα τὴν πλέον πολύπλοκον δεισιδαιμονίαν μετὰ τῆς πλέον λεπτολόγου μεταφυσικῆς, τὰς χαλεπωτέρας ἀπειλὰς μετὰ τῶν συμπαθεστέρων ἀξιωματῶν καὶ ἀγρίαν τινὰ ὠμότητα μετ' ἄκρας εὐαισθησίας.

Νῦν δὲ ἴδωμεν, ἐν τινὶ ἐπαναστατικῇ αἰρέσει, ἥτις κατέστη καὶ αὐτὴ μεγάλη θρησκεία, τὰς ἀρχὰς τῆς φιλανθρωπίας καὶ τῆς ἀδελφότητος ἅς τινες ἐν δυνάμει περιεῖχεν ὁ Βραχμανισμὸς, ἐξαισιῶς ἀναπτυσσομένης καὶ ἀπὸ συνεπειᾶς εἰς συνέπειαν ἐπαγομένης τὸν ὄλεθρον τοῦ συστήματος τῶν κάστων καὶ τῆς θεοκρατίας. Τοιοῦτον εἶναι τὸ μέρος ὅπερ διεδραμάτισεν ὁ Βουδδισμὸς, κλάδος ἀποκεκομμένος τοῦ Βραχμανισμοῦ, ὅστις ἀναδείκνυται πολλῶ ὑπέρτερος τούτου κατὰ τὸ ἠθικὸν αἶσθημα.¹

¹Ἐπιταὶ τὸ τέλος.

Θ. ΚΑΡΟΥΣΟΣ.

Η ΙΑΤΡΙΚΗ ΕΝ ΑΙΓΥΠΤΩ, ΠΡΟ 3500 ΕΤΩΝ

Ἐν Αἰγύπτῳ ἀνεκαλύφθη οὐ πρὸ πολλοῦ ὑπὸ τοῦ διασήμεου ἀρχαιολόγου Ἑβερς τὸ ἀρχαιότατον τῶν περὶ ἱατρικῆς ὑπαρχόντων βιβλίων. Τὸ βιβλίον τοῦτο, ἀνῆκον εἰς τινὰ βιβλιοθήκην τοῦ Φαραῶ, συνεγράφη καθ' ὃν χρόνον ὁ μὲν Ἰωσήφ ἦν ἀντιβασιλεὺς τῆς Αἰγύπτου, ὁ δὲ πατὴρ αὐτοῦ Ἰακώβ μετέβη ἐκεῖσε μετὰ τῆς οἰκογενείας του.

Πρὶ τινων ἐτῶν οἱ ἐγχώριοι Ἀραβες ἀνεύρουν παρὰ τὰς Θήβας ἐν Δερ-ἐλ-Μεδινέτ μέγαν ἀριθμὸν παπύρων ἐν τινὶ σπηλαίῳ, ἐξ ὧν κατὰ τὸν ἰδόντα αὐτοὺς Ἀγγλον Χάρρις σάκκος δλόκληρος ἐδύνατο νὰ πληρωθῇ. Καὶ ὁ μὲν σοφὸς οὗτος ἠγόρασέ τινας αὐτῶν, οἱ δὲ Ἀραβες ἀπέκρυψαν τοὺς περισσοτέρους καὶ ἀπὸ καιροῦ εἰς καιρὸν προσφέρουσιν εἰς ἀγορὰν τοῖς περιηγηταῖς.

Οἱ πάπυροι οὗτοι διαφόρους περιέχοντες πραγματείας εἶναι γεγραμμένοι διὰ χαρακτῆρων ἱερογλυφικῶν ἀρχαιοτάτων ἀλλ' ὁμοιοσχημῶν, ἀνῆκον δὲ κατὰ τοὺς ἐπισημοτέρους τῶν αἰγυπτιοδιδῶν εἰς τὴν μεγάλην βιβλιοθήκην τὴν παρὰ τοῦ Φαραῶ Ῥαμέσεως ἰδρυθεῖσαν ἐν Μεδινέτ-Χαβὼν καὶ ἐγράφησαν κατὰ τὴν 18^{ην} δυναστείαν, ἥτοι κατὰ τὸν 15^{τον} αἰῶνα π. Χ. Μετὰ τὸν Χάρρις καὶ ἄλλοι πολλοὶ περιηγηταὶ ἠγόρασάν τινας ἐκ τῶν παπύρων τούτων. Ἀλλ' ὁ ἐσχάτως παρὰ τοῦ Ἑβερς ἀπὸ τινος Κόππου ἀγορασθεὶς καὶ ἐν δυσὶ τόμοις δημοσιευθεὶς εἶναι ὁ

μεγαλείτερος μὲν τῶν λοιπῶν, ὁ περιεργότερος δὲ, ὡς μνημεῖον μέχρις ἡμῶν περιωθὲν τῆς παρὰ τοῖς ἀρχαίοις Αἰγυπτίοις ἱατρικῆς ἐπιστήμης, ἐπιγράφεται δὲ, *Κῶδιξ, ἥτοι σύνοψις τῶν κατὰ τῶν ἀρρώστων φαρμάκων*. Κατὰ τὸν Ἑβερς ἀνῆκεν εἰς τὰς συγγραφὰς ἐκεῖνας αἵτινες ἐγράφησαν χάριν τῆς διδασκαλίας τῶν νέων Αἰγυπτίων τῶν μεταξὺ τῶν ἱερέων καὶ τῶν σοφῶν καταλεγόμενων ἢ παρ' αὐτοῖς μαθητευόντων. Δὲν εἶναι πλήρες ἱατρικὸν σύγγραμμα ἀλλὰ μᾶλλον ἐγχειρίδιον θεραπευτικῆς ἢ φαρμακολογίας, τὸ δὲ πρῶτον κεφάλαιον αὐτοῦ ἐπιγράφεται *ὁδηγία περὶ τῆς ἐπὶ οἰουδήποτε μέλους τοῦ ἀνθρώπου σώματος ἐπιθέσεως τῶν φαρμάκων*.

Ἡ ἱατρικὴ ἐπιστήμη δὲν ἦτον ἀμιγῆς δεισιδαιμονίας παρὰ τοῖς Αἰγυπτίοις, οἵτινες ὁσάκις ἐποιοῦντο χρῆσιν τῶν φαρμάκων δὲν ἡμέλουν τῶν μαγικῶν ἐπικλήσεων. Τοῦτ' αὐτὸ παρατηρεῖται ἐτι καὶ νῦν σήμερον ἐν τε τῇ Ἑλλάδι καὶ ἀλαχοῦ παρὰ τοῖς ἀγρόταις, παρ' οἷς συνήθως οἱ ἄρρωστοι θεραπεύονται ὑπὸ ἐμπειρικῶν, εἴτε ἀνδρῶν εἴτε γυναικῶν. Πολλοὶ τῶν ἡμετέρων ἀναγνωστῶν θὰ εἶδον ἢ θὰ ἤκουσαν ὅτι οἱ ἀγαθοὶ οὔτοι ἐμπειρικοὶ καὶ πρὸ πάντων αἱ γυναῖκες (ἐξ ὧν καὶ ἡ παρὰ Γάλλοις ἔκφρασις *remède de bonne femme*) δὲν ἀμελοῦσιν, ὅτε δίδουσιν ἢ ἐπιθέτουσι τὰ ἱατρικά των, τῶν ἐξορκισμῶν. Περίεργος αὕτη ὁμοιότης τῆς δεισιδαιμονίας καὶ τῆς ἀμαθείας ἐν τῇ ἀποστάσει τοῦ χρόνου καὶ τοῦ τόπου!

Τούτου ἕνεκα εὐθὺς ἐν τῷ πρώτῳ κεφαλαίῳ τοῦ περὶ οὗ ὁ λόγος παπύρου ὁ συγγραφεὺς ἐξαιρων τὴν χρησιμότητα τοῦ ἐξορκισμοῦ προτρέπει τοὺς θεραπεύοντας νὰ μὴ λησμονῶσιν αὐτὸν ὁσάκις πρόκειται νὰ ἐπιθέσωσι φάρμακόν τι ἐπὶ τοῦ πάσχοντος μέλους τοῦ ἀρρώστου.

Εἰς τὰς γενικὰς ἐξορκιστικὰς ὁδηγίας ἔπεται ἡ μακρὰ σειρά τῶν φαρμάκων ὧν πρέπει νὰ γίνηται χρῆσις κατὰ τὰς διαφόρους ἀρρώστιας, καὶ ὧν ὀρίζεται ἡ δόσις.

Ἐχομεν λοιπὸν ἐνταῦθα ἀληθεῖς ἱατρικὰς συνταγὰς.

Πρώτη αἰτία πασῶν τῶν ἀρρώστων εἶναι κατὰ τοὺς Αἰγυπτίους ἡ κατὰχρησις τῆς τροφῆς. Ὅθεν μακρὰ σειρά συνταγῶν ὀρίζει τὰ κατὰ τῶν νοσημάτων τῆς κοιλίας φάρμακα, καὶ δὴ τὰ κατὰ τῶν φλεγμονῶν, τῶν ἀποστημάτων, τῶν ἐξοιδημάτων, τῆς γαστρίτιδος, τῆς ἐντερίτιδος, τῆς περιτονίτιδος κλπ. Καὶ ποῦ μὲν ὀρίζονται ἐξωτερικὰ φάρμακα, ποῦ δὲ καὶ ἐσωτερικά.

Μετὰ τὰ νοσήματα τοῦ στομάχου, ὅστις καλεῖται ἐν τῷ παπύρῳ *θύρα τῆς καρδίας*, ἔρχεται ἡ μακρὰ σειρά τῶν λοιπῶν νοσημάτων καὶ τῶν προσιδιχνόντων ἐκάστῳ τούτων φαρμάκων.

Ἄξιον σημειώσεως εἶναι τὸ περὶ τῶν νοσημάτων τῶν ὀφθαλμῶν κεφάλαιον, διότι ἐν αὐτῷ ἀπαντῶσι πάντα σχεδὸν τὰ νοσήματα τὰ ὑπὸ

1. Εἶναι σήμερον γεγονός ἀναντίρρητον, κατὰ τὰς θαυμασίας ἐρεῦνας τοῦ κ. Εὐγ. Βουρνούφ (Ἐισαγωγή εἰς τὴν ἱστορίαν τοῦ Βουδδισμοῦ, Παρίσιος, 1844), ὅτι ὁ Βουδδισμὸς εἶναι μεταγενέστερος τοῦ Βραχμανισμοῦ, ὅτι παρήλθον ἐκ τοῦ Βραχμανισμοῦ ὡς ὁ Προτεσταντισμὸς ἐκ τοῦ Καθολικισμοῦ, ὅτι εἶδε τὸ φῶς ἐν Ἰνδίᾳ καὶ ὅτι ἡ πρώτη γλῶσσα ἣν ἐλάλησεν εἶναι ἡ Σανσκριτικὴ.